

SBURATORUL *Literar*

REVISTA · SAPTAMANALA

SUMARUL No. 33

<i>E. Lovinescu</i>	Brăescu (I)
<i>Emil Dorian</i>	Serile
<i>F. Aderca</i>	Ce e naționalitatea ?
<i>Victor Eftimia</i>	Stridențe
<i>I. Valerian</i>	Plutire
<i>Glaucos</i>	Karlheinz Martin
<i>Camil Baltazar</i>	Fire de borangic
<i>Sanda Movilă</i>	Gânduri
<i>Marcel N. Romanescu</i>	Către Kypris
<i>Vladimir Strelnu</i>	Tăcere

Cronica Dramatică: F. ADERCA.

Cronica Artistică: VICTOR ION POPA.

Insemnări Literare.

33

SBURATORUL LITERAR

Revistă Literară, Artistică și Culturală

Prețul unui număr

LEI 2.-

Abonamente : pentru un an Lei 100.—

„ 1/2 „ 60.—

Abonamente se primesc la :

Administrația Revistei „Sburătorul Literar“

BUCUREȘTI

STRADA SMÂRDAN, 4

și la librăria „Mercur“, București, Calea Victoriei, 27

Deasemenea se pot face Abonamente prin corespondență,
trimițându-se costul respectiv prin mandat poștal.
la Administrația Revistei.

Manuscrisele, corespondența și schimbul se vor trimite pe adresa
d-lui E. Lovinescu, Str. 3-a Câmpineanu, 40.

A APĂRUT :

„DIN LUMEA ISLAMULUI“

TURCIA

JUNILOR

TURCI

de N. BATZARIA

Cu o prefață de N. IORGA

LEI 24.—

De vânzare la toate librăriile din capitală și provincie

SBURĂTORUL LITERAR

REVISTA LITERARA, ARTISTICA ȘI CULTURALA

DIRECTOR: E. LOVINESCU

BRAESCU

I

22 OCT 2015

Contrastul aparenții cu realitatea, dela baza satirei lui Brăescu, ne evocă satira lui Caragiale. Materialul uman poate fi altul; mijloacele extracției elementului satiric sunt însă aceleași. Comparația nu înseamnă, desigur, identitate ci numai o simplă formă a cunoașterii noastre. Suprapunând sau diferențind procedeele a doi scriitori, nu anticipăm nimic asupra realizării: arta este însă mai mult o problemă de realizare decât de metod.

Satira lui Caragiale are în genere caracterul obiectivității; lăsând la o parte orice considerație asupra suprafeței, adâncimii și execuției, ea este totuș mai puțin epică decât satira lui Brăescu. În *Momente* autorul nu-și prezintă totdeauna în libertate eroii ci își ia față de dâșii o atitudine; îi subliniază oarecum și-i comentează. Obiectivitatea în artă este, dealtfel, o problemă relativă; ea nu poate fi împinsă prea departe, fără exagerație. Prin simplul fapt al existenței sale, orice temperament reflectează lumea din afară într'un mod anumit; unghiul de reflecție constituie tocmai personalitatea artistului. Impresiile se colorează și se coordonează după legile obscure ale individualității. În imposibilitatea unei obiectivități absolute evoluția artei se îndreaptă spre obiectivitatea relativă. Dacă inexistența artistului în lăuntru operei sale e o absurditate, intervenția lui voluntară este nu mai puțin un element de perturbare. Supusă doar determinismului interior, creațiunea trebuie să aibă aparența unei existențe deosebite de cea a creatorului. Numai când e directă contemplația estetică ne poate da cea mai înaltă satiră.

Neproducându-se sub forma unui comentariu explicativ, intervenția lui Caragiale se atenuiază în ironie. Ea reprezintă o atitudine — evidentă în multe din schițele lui, — din care vom face numai câteva citații.

În jurul lui Iancu Verigopolu, bărbatul filosof, din *Mici economii*, scriitorul trage rama comentariului său ironic: „Pornim la deal, și merg plin de respect alături cu acest filosof antic, pe care atât de puțin îl pot afecta micile mizerii ale vieții. Dumneata, ori eu sau altul, dacă ne-am afla în situația amicului Verigopolu, n'am putea desigur trece prin mulțimea care forfotește liniștită pe podul Mogoșoaiei, fără să vedem în fiecare dintre aceste ființe un motiv mai mult de amărăciune pentru sufletul nostru destul de amărat... Ei bine, el nu! el mă poștește la un aperitiv... Admirabil caracter! etc.” Tipul pășește astfel din existența lui obiectivă pentru a se scobori în cadrul unui comentariu subiectiv. În cadrul aceleiași ironii conținutului intră toată acțiunea febrilă a lui Leonida Condeescu din *O zi solemnă*: „Un an! un an întreg de alergături, de stăruințe, de protestări, de amenințări! un an de neliniște, de neodină, de luptă eroică: etc., etc.” Omul e copleșit astfel sub o proiecție de ironie. Biata republică dela Ploești sucombă și ea în *Boborul* sub acelaș exces de patetism: „A! sunt sublime momentele când un popor martir sfarmă obedele și cătușele tiraniei și, aruncându-le departe, tare de dreptul său, fără ură, uitând trecutul odios, închină des, dar sincer, pentru Sfânta Libertate și — le pupă! O!” Garda civică este evocată și ea în *Baioneta inteligentă*, în acelaș ton de falsă pompă: „Timpuri eroice! am dela voi frumoase amintiri! etc.” Atitudinea scriitorilor rămâne tot atât de evidentă și când descrie pe tânărul bine informat de *Amicul X*: „Ridic ochii; a! ce plăcere! este amicul meu X. Vine cine știe din ce sfere înalte să-mi facă onoarea a sta într'o berărie populară alături de mine. O strângere de mână îmi ridică imediat moralul etc”. Ce n'am putea cita însă din comentariul ornat sub care e zugrumat Coriolan Drăgănescu din *Tempora*? Schița respiră aceeași solemnitate ironică: „Până aici, Coriolan era mare, era incomparabil; dar aci, la statua eroului dela Călugăreni, era prodigios. Cuvântarea lui era zguduitoare, încât, auzindu-l, te mirai de nepăsarea eroului de bronz; cum oare nu descalecă, precum odinioară comandorul lui Don Juan, spre a face și el o demonstrație? etc. etc.”

Ironia este însă o armă pur intelectuală ; ea nu-i facultatea oglinzii ce reflectează ci a observatorului ce înregistrează, comentează și ia o atitudine categorică față de lucrurile pe care le observă. Dacă obiectivitatea absolută a artistului este, după cum am spus, imposibilă, obiectivitatea relativă este o condiție esențială a artei. Prin ironie, Caragiale se interpune între noi și obiect ; cu ajutorul ei voește să ne determine simpatiile și antipatiile ; ne violentează astfel seninătatea contemplației și a liberului arbitru. Admirabilă armă polemică, ironia este deci un principiu distructiv al emoției estetice.

• • •

Sub acest raport, satira lui Brăescu reprezintă un progres evident. Prin imparțialitate, ea îndreaptă genul satiric spre literatura obiectivă. Imparțialitate, firește, relativă : din selectarea inconștientă a materialului uman în vederea efectului satiric, prezența unui anume temperament artistic este evidentă. După selectarea lui, materialul se grupează însă dela sine prin legi interioare ; artistul se refugiază în norul său ; nu mai intervine cu mijloace pur intelectuale pentru a-și sublinia intențiile satirice ; nu se mai pune între noi și obiectul contemplat.

Ieșind numai din simpla prezentare a contrastului dintre aparență și realitate, dintre formă și fond, și fără nici o intervenție demonstrativă sau subliniere stilistică, satira lui Brăescu este încă un exemplu al tendinței moderne a tuturor genurilor literare spre obiectivare.

E. LOVINESCU.

SERILE

III

*Ni-e teamă parcă,
Seară,
Să te privim senin în față,
Căci noi nu știm de unde vii
Și ce ne-ai aduci în ochi pustii
Și'n gura ta de ceață..*

*De-aceea ți-am rămas străin
Și atunci când umbra ta ne'ngheață ;
Aprindem șiruri de lumini
Și-astfel trăim eterna dimineață !*

*Cu flecare licărire
Ne depărtăm de tine tot mai mult...*

*Dar când sfârșește groaznicul tumult
Din țărna 'nsângerată de iubire
Și când lumina cea dia urmă plere,
Atuncea te privim cu bunădate.
Și înțelegem toți din pragul
Tăcerii tale mol
Că am aprins lumini nenumărate
Ca să uităm
Că te purtăm în noi !*

IV.

Odaia mea-i un port la marea Serli,
 O gură de singurătate,
 Din care pleacă liniștea durerii
 Spre pragul zării mate.
 Odaia mea-i un port la marea Serli..
 Pe fărâmul înfloritelor fereste,
 Eu stau asemeni unul căldător,
 Ce-așteaptă de departe-o veste,
 Nerăbdător,
 Dar vestea nu mai vine...
 Căci din atâtea grele întrebări,
 Ce le-am tot pus imensității serii,
 Și pe cari sufletul mi le-a trimis în zări,
 Ca niște năvi cu pânze de alurăți, —
 Nici una nu s'a mai întors
 Spre fărâmul îndoielii și-al durerii...
 Acuma altele nu pot plecă
 Spre fundul zării mate,
 Căci năvile, ce-au mai rămas în mine
 Au toate pânze sfâșiate...
 Stau singur și aștept
 Căci poate vine
 Din toate cea din urmă navă.
 Dar desnădejdea-mi crește'n piept
 Atâta de grozavă,
 Că marea Serli se înalță drept,
 Apucă luna'n mână și prin fereastră
 Mi-o întinde ca pe-o cupă de otrăvă!

Vine, vine
 O seară 'nviforată,
 Cum poate n'a mai fost vre-odată,
 Căci astăzi poartă zdrențe negre
 Și la fereastra mea stăruitoare bate
 Cu degete uscate.
 Acum s'a 'ngrămădit și pe la scară
 Și asvârle bulgări de 'ntunerie
 Pe groapa mea de grea singurătate
 Și-apoi
 Adună toate clopotele vântului
 Pe sub ferești afară
 Și trage clopotele toate
 Sunând blesteme lungi pământului.
 Ce vrea, ce vrea, 'nviforata seară,
 C'a rupt din arbori ramurile
 Și-mi sparge toate geamurile
 Și cu atâtea sulifi lungi de apă,
 Ce și le-a smuls din nor,
 Lovește-acum pe-acoperiș asurzitor ?

Vai, casa mea se surpă într-o clipă
 Și sufletul învins își frânge'n sbor,
 Sărmana, ultima-i aripă...
 Ce vrea, ce vrea 'nviforată seară ?
 Auzi?...
 Pe 'nvecinata turidă
 S'a cocofat acum și urlă, urlă,...

EMIL DORIAN.

CE E NAȚIONALITATEA ?

A trece azi printr'o țară nouă, înseamnă a trăi probleme noi. Nu știm ce probleme va fi simțind călătorul care, în acest întâi sfert de veac, ar trece prin Jugoslavia, Polonia, Finlanda sau România.

Cine trece însă prin Cehoslovacia, trăește, în toată complexitatea și tragedia ei, problema naționalității.

* * *

Dacă această revistă ar fi fost umoristică, am fi schimbat desigur titlul însemnărilor de față. Am fi scris: *Ultima noutate europeană sau Poporul fără patrie și patria fără popor sau Nou ! Cea mai fină creațiune diplomatică: tăcută impecabilă !* — Și așa mai departe... Iar în ce privește textul, ar fi fost foarte scurt și ar fi cuprins cam următoarele :

Cehoslovacia e alcătuită din 4 imperii: Germania, Rusia, Austro-Ungaria și România. Cehii propriu zisii se compun din: slovaci, ruteni, ruși, evrei nemți, unguri și români. Ceh autentic e recunoscut un singur om, care e slovac, și care ca titlu de curiozitate e ținut într'un castel din Praga: se numește Masaryk, e căsătorit cu o englezoaică și face eforturi urlașe pentru a se multiplica, fiind în același timp propriul său președinte de republică. — Cele mai de seamă inspirații musicale cehie n'au fost scrise; ele se cântă totuși în toate cabaretele lumii. — Literatura există în grele condițiuni, întrucât nu știm care e limba literară. Se poate însă afirma că fiecare ceh își sorie propria sa literatură. Cu toate acestea există o legătură culturală și etnică solidă: și-nele de drum de fer...

Dar acest ton e potrivit doar în anumite ore de veselie, când toate râsvrătirile și remușcările vieții se arată spiritului sarcastic ca fragmente definitive ale universalei farse.

Existența Cehoslovaciei este într'adevăr o biruință a spiritului !...

Fără patrie — mai rău: având câteva patrii; fără naționalitate — ba având câteva naționalități, ideia cehoslovacă (copil oropsit al marelui idol slave) s'a zbatut nelămurită în ea însăși, copleșită când de umbra neagră a călugărului, când de sabia grea a cavalerului. Soartea dintr'un fantastic incendiu slav care n'a fost niciodată, dar pe care mulți îl așteaptă încă, ideia cehoslovacă urmărită crunt de istorie, a pălpăit pe rând în munții Bohemiei, în pădurile Slovaciei, și de cele mai multe ori sus, la stănele ciobanilor din Tatras. Unitatea n'a fost totuși cu puțință decât prin sacrificarea... Intransigenței naționale; cehii s'au unit frățeste, în 1918, cu slovacii — nume sub care se ascund încă două neamuri.

Hotărât, pentru un cercetător al iluziilor omenești, pilda na-

țională a Cehoslovaciei ar fi terenul ideal, temelia ideologică și sigură a altor iluzii, mai mari și mai fecunde: națiunea europeană poate — și altele...

Dar naționaliștii cehoslovaci nu-și pot rănega principiul lor de viață — omul care stă va voi să desmintă *instabilitatea* celulară a organismului său! — ei vor scrie în toate cataloagele de mostre că deși târgul din Praga este și va fi *internațional* (atât ar mai trebui: ca vânzătorul să se intereseze de forma molarilor aceluia care cumpără o perluță de dinți!) totuși „cehii și slovacii formează o singură națiune întrucât însușirile lor se întregesc în desăvârșită armonie“.

Dar despre care dintre națiunile europene nu se poate spune același lucru? S'ar întregi oare mai puțin germanii cu francezii? Italianii cu austriacii? sârbii cu bulgarii?

Greșeala noastră — căci desigur *noi* greșim când venim cu sulțe interrogative să găurim un fapt care e un munte de granit — provine din închipuirea că acțiunile oamenilor sunt mănate de regula de trei simplă a logicii.

Iluzia naționalității e sublimă pentru că în ultimele două veacuri cel puțin (decând a apărut în viața oamenilor cu toată energia ei exclusivă) a izbutit să creleze aglomerațiuni fraterne și a ridicat la patrat — *cu ajutorul unei idei fără realitate sanguină!* — forțele de creațiune:

Idela de naționalitate e aproape necunoscută în Anglia și America, unde n'au existat opresiuni din afară. Există un naționalism francez și german — pentru că aceste două neamuri înrudite, n'au încetat de a fi două săbii care se amenință. Există un naționalism român. Indreptătit ca și naționalismul cehoslovac. A existat un naționalism maghiar pentru că trebuia să maghiarizeze foarte mult și va exista și de-acuma încolo, hrănit de nostalgia teritoriilor pierdute și de suferințele unui orgoliu tragic.

Unde ne va duce oare această *tonicitate* de grup, cu extraordinara ei putere de mordant și de colorație? Minunată rămâne *idela* care, falsificând fapte și date precise, crează lumi noi cu noul proprietăți — și cu energiile fantastice multiplicatelor...

E cazul Cehoslovaciei — e poate și cazul României.

Mărturisim că am rămas cu multe nedumeriri. Nici Cehoslovacia, pasionată de naționalitatea ei, nu ni le-a risipit.

Ba am găsit o frază destăinuitoare și dureroasă care vrea să pue un fundament de materialitate, ideli de naționalitate, pe care o iubeam mai mult când am crezut că plutește pe un ocean de misticism.

Publicistul ceh *Ed. Stern* în suplimentul ilustrat al ziarului francez *Journal des Débats* din April 1921, închinat Cehoslovaciei, scrie următoarele despre politica socială: „Națiunea cehoslovacă în întregul ei era înainte de război alcătuită mai cu seamă din oameni de condiție umilă: lucrători, mici fermieri, meseriași și negustori. Așa că sub vechiul regim suferea jugul și național și social al germanilor, mai puternic din punct de vedere industrial

și financiar. Ca o urmare a acestui fapt cehii reprezentau în Austria elementul progresist; orice lărgire a dreptului electoral și orice acțiune în favoarea clasei muncitoare întârea cu drept cu vânt poziția cehă și slăbea poziția germană. *Masaryk a declarat din această pricină că chestiunea cehă este o chestiune socială.*"

Și acum când s'a rezolvat chestiunea cehă — rezolvatu-s'a oare și chestiunea socială? Cu toată activitatea intensă în domeniul social, problema nu e rezolvată — unii cred că e insolubilă. Și cu toate acestea, lată naționalitatea cehoslovacă liberă, strigând cu glas mare, în lungul și în largul lumii, numele ei dublu!

Nu, nu voim să credem că înlocuirea burgheziei germane cu o burghezie națională a fost singurul eroism al poporului cehoslovac — a fi prea de tot meschin... Ferbințeala naționalismului cehoslovac există chiar acum când burghezia națională și-a asigurat existența și când alte noi pericole nu se văd la orizont.

F. ADERCA.

STRIDENȚE

Plutesc întâile cocoare
Spre cerul altei primăveri.
În moartea zilelor de ieri
Sânt secole întregi defuncte.

Cu lungi suspine, vântul toamnei
A smuls întâiul stol de foi...
Grădina care a fost în noi
O bate și-o golește vântul

Grădina sufletelor noastre
În serile ploioase, reci,
Va fi un cuib de lilieci.
Ca mâine, fi-voiu iarăși singur.

În suflet, pauze imense...
Și 'n sgomot nou, te voiu uita...
În aburi vineți, fruntea ta
Din muntea mea o să se șteargă...

Mi-e frică. Strânge-te de mine
Dă-mi mâna! Uite, s'a sfârșit...
O, ziua când ne-am întâlnit!...
Mai lasă-mă să-ți plâng pe umăr...

VICTOR EFTIMIU

PLUTIRE

Mă simt ușor
 Purtat spre culmi necunoscute,
 Asemeni unui nor...
 Din ce în ce urcând mai sus,
 Mă soarbe nepătrunsul.
 Și strâng la sân întreg văzduhul,
 Imprăștiind în golurile nevăzute
 Atomii nesfârșiți de gânduri,
 Ce îl înalță mereu,
 Din vatra sufletului meu...

În adâncuri
 Pământul tremură timid,
 Un bob scâpărător de rouă,
 Ce l-aș strivi cu buzele-umândouă...
 Îl văd prin îmbuizeala-atâtor sori,
 Ce prăfuesc neantul,
 Și-mi pare-atât de mic
 Că mă întreb,
 Cum de-am putut să'ncep vr'odată,
 În coaja astrului plin...

Mai sus... mereu mai sus,
 Pășesc pe calea atâta
 Spre zenit
 Ca să aduc din nou viață
 Vr'unui astru adormit.,
 Mai sus...
 M'adâp din slavă cu nesațiu,
 Ducând în mine timpul care a așipit,
 Uitându-mă în spațiu...

Dar găfâind, din urmă,
 M'ajunge umbra mea de om
 Cu-alaiul veșted de regrete,
 Și mă trezesc de-odată singur
 În corul mutelor planete..

Un gând strălucitor mă trage'n'jos.,
 Și, coborând din lumile astrale,
 Mă întrupez, din nou în ciobul meu de lut
 Ca să-mi golesc tot stropul de-amăgire,
 În strămta plâsmuire
 De lină și lumină..

I. VALERIAN.

KARLHEINZ MARTIN

Regisorul german Karlheinz Martin, a supus curiozității noastre noutatea formulei sale de regisorat. Privită ca o realitate sau un progres al artei scenice, formula lui trebuie contestată. Sub rezerva anumitor condiții generale, oricine are însă dreptul încercărilor temerare. Și regisorul german le împlinește.

Alături de linia mare a evoluției, încercările lăaturalnice își au sensul și influența; prin evadarea lor dela norme, rectifică uneori traseul obișnuit spre o curbă nouă. Meritul lui Martin e în gestul încercării nu în formula pe care o propagă.

Ideea de a deplasa planurile geometrice în spațiu, e îngăduită; rezultatele sunt însă contestabile. A așeza într'un decor strâmb, conștiințele strâmbe ale unei drame moderne sub pretext de armonizare și sugestie, e un simplu paradox. Legea contrastelor, care e și legea adevărului, nu se poate suprima. Săvârșirea unei crime în echilibrul stabil al liniilor drepte, ce alcătuiesc fondul decorului uman, produce un efect și dă o sugestie mai puternică decât înclinarea planurilor, conformă aberației corștințelor. Aceste planuri egal aplicate ale răului, înclină și vederea spectatorului și constituiesc aettei un nou plan cu axă comună, înclinat în întregimea lui. Un plan „conform” al imoralității care pervertește opinia și nesocotește intenția contrastului moral.

Subt pretext că totul se petrece în orbita mobilă a mișcărilor planetare, s'ar putea imprima teatrului Martinian în același timp cu oblicitatea, o mișcare rotativă pentru ca expresionismul să fie deplin.

Nu asta e însă concepția expresionismului. Il înțeleg ca pe o artă care caută să realizeze în aspectele exterioare și pe cele interioare și pe amândouă să le proiecteze în raport cu timpul și spațiul, reconstituind omul complet în natura mobilă, fără a nesocoti armoniile și echilibrele. O artă în care ochiul artistului ca și al privitorului, a dobândit o capacitate nouă de a contempla și reda adevărul în raporturi și relativități — deci complet, — pe când până ieri arta nu prindea decât *momente fixe*.

Monștrii lui Shakespeare au răzbit vremurile și au rămas strămbi pentru eternitate chiar fără ajutorul actorilor. Actorii, de partea lor, subt armonia variată și evolutivă a gestului, expresiei, dicțiunii, au exteriorizat toate diformitățile sufletului omenesc până la maximum de obsesie realistă. Strindberg a știut să-și proiecteze pe ecran prin darul literar perversitatea palatelor omenesci. Ibsen și-a desăvârșit vițiul caracterelor. Au nevoie să fie secondați, nu demonstrați. Interpretarea îi micșorează dacă nu chiar denaturează.

Prin arbitrar asupra textului, prin autocrație asupra jocului, arta d-lui Martin suprimă două categorii: autorul și actorul, care singure dau teatrului existență; în loc să colaboreze cu ele — le suprimă sau le deprimă — în ori-ce caz le oprimă.

Rămâne deci un *gulgnol* superior, la nivelul civilizației ac-

tuale, cărui l se poate admira, cumpătat sau necumpătat, ingeniozitatea, cum se poate admira Iscusița aceluia care mișcă păpușile și care singur există: animatorul.

Atât timp însă cât vrea să numească actor, o fantează în serviciul exclusiv al intențiilor sale; atât timp cât textul e pentru el o versiune de adaptare; cât timp vrea să consfințească nume și să statornicească reguli, formula d-lui Martin e o fraudă artistică.

Opera e a sa — a animatorului; să-și păstreze și onorurile și răspunderile.

GLAUCOS.

FIRE DE BORANGIC

...O după amiază vioaie de April,
In care casele rād cu geamurile luminate,
Și 'n care în odăi cuminți și obosite
Ornicul nerăbdător bate.

Afară țărâncile au eșit în cămeși proaspete
Și de prea mult soare gurile au amuțit,
Numai cămeșile se sbat — ciugulite
De răcoarea unui vânt neliniștit.

...O rază a căzut blajină ca o rugă,
Printre ferestre 'n colțul de clavir,
Și-a tresărit din locul prăfuit de amintiri
Portretul surorii care doarme 'n cimitir...

Și-atâta s'a înduioșat soarele,
Găsind portretul vechi decolorat
Al fetei care șade cu mânilor pe piept-cruce
Și cu surâsul de sfiiciune catifelat,

Că a aruncat mobilelor din prejor
Un zâmbet șters de regret
Și, tăcut, ca un sfârșit înlăcrimat de rugă
S'a strecurat din odăiță încet...

CAMIL BALTAZAR.

GĂNDURI

Doctorul îi spusese să nu se miște... Să stea ceasuri întregi întinsă, cu ochii închiși, să se odihnească... să fie liniștită... Avea nevoie de o liniște adâncă...

După fiecare săptămână, totuși o găsea mai slăbită decât o lăsase. Dacă ea ar fi putut să-i spună adevărul... dar nu îndrăznea.

Dacă ar fi putut să-i spună că trec ceasuri de odihnă adâncă și că totuși nu se odihnește...

Că stă întinsă pe pat, cu ochii închiși, cu buzele strânse... Când vine cineva și o vede, ar crede că doarme... Nu face nici o mișcare... Nu tresare nici o fibră... Îi sunt pleoapele așa de grele încât nu le poate ridica... Nu poate să miște un deget... și sub înfățișarea ei adormită, trăește totuși așa de intens, încât de ar bănuși-o numai cineva, s'ar înflora...

E obosită și ar vrea să doarmă... Dar nu știe cu ce ar putea să-și lege mintea, ca să o lure somnul mai repede... se gândește la lanurile nesfârșite cu grâu, pe care le mângâie vântul în diminețile de vară... le vede undulând, blonde și mângâietoare, înnoate în lumina de aur... și gândul se leagă pe sânușul acestui lan ce pare o mare blondă, se leagă ușor și marea devine din ce în ce mai blondă și imaginea valurilor de spice blonde din ce în ce mai puțin precisă... mai stearsă... parcă ar fi o rețea subțire de aur care îl înfășoară gândul...

O linie slabă de lumină...

Își dă seama că e gata, gata să adoarmă și e fericită... Își fixează mereu, voit, în minte, imaginea din ce în ce mai pierdută a valurilor de spice blonde și când crede că e gata, să alunece pe puntea nevăzută dintre viață și somn, când aproape încearcă senzația fizică a acestei alunecări, tresare deodată, deșteptată cu desăvârșire, fără ca să deschidă ochii sau să se miște, însă profund tulburată, cu toate că în odale nu a făcut nimeni nici un șgomot... Atunci de unde a venit șgomotul care a făcut-o să tresară?... Aproape fără să și dea seama, șgomotul a venit din adâncul ființei ei... A fost așa, deodată, un gând mare, viu și brusc, care s'a aprins ca o lumină așa de puternică, încât i-a gonit tot somnul care părea că sosise...

Așa i se întâmplă în totdeauna... De câteori e gata să adoarmă îi răsare în minte un gând atât de viu, îmbrăcat în imaginea atât de aprinsă, încât îi este peste putință să mai adoarmă... și apoi altele... și altele... Încet trec ceasurile pe nesimțite și nici nu le aude când trec, așa de multe sunt gândurile care i-au cuprins ființa.

I-a spus cineva în timpul zilei, un cuvânt banal, întâmplător. Dealtfel, chiar în minutul când l'a auzit l'a prins mai mult

distrată, fără să-i dea prea multă însemnătate... ştiacum, deodată, îi vine în minte cu o precizie uluitoare... Era o galanterie poate, spusă în treacăt de Nikita, când o surprinsese în grădină, eri, într'o haină de casă verde, din mătase subţire, ce i-se lipia de întreaga ei fiinţă de parea că respiră prin ea; cu părul despletit, pe spate, al cărui roşu contrastă ulmitor cu fondul verde al hainei... şi el mirat de apariţia asta neaşteptată, îi şopti;

„Am văzut undeva o femeie frumoasă, care seamăna cu dumneata!“ În minutul acela nu fusese curioasă să-l întrebe unde... Aproape nici nu dase atenţie cuvintelor, aşa de mult o tulburase neaşteptata lui venire...

Şi tocmai acum, noaptea, târziu, când era gata să adoarmă, nici ea nu ştie cum, i-a venit în minte dorinţa asta. O nevoie imperioasă, absolută, să ştie unde văzuse Nikita pe femeia despre care îi vorbise... Pe stradă?... şi o procesiune de femei, cu chipuri streine, i se lvi în minte... la teatru? Şi pe marginea lojilor de cafea, la început goale, o mulţime de chipuri de femei se plecau visătoare, cu ochii prea mari şi cu zămbete prea triste... sau poate într'o galerie de portrete... Da, trebuia să fie un portet foarte vechi, într'un colţ întunecos, din care abia îndrăzneşte să răsară din cadrul de umbră, chipul de o frumuseţe ciudată...

Ar vrea să aprindă lumina... parcă i-se face frică... Dar nu poate. Delicata ei fiinţă pare o greutate uriaşă, pe care voinţa ei nu o mai poate mişca... şi vrea... şi-i vine să plângă de rezistenţa pe care o opune fiinţa ei, în dorinţa care devine o obsesie. Şi-apoi, întunerecul din odaie începe să-l facă rău. Deşi are pleoapele închise, totuşi îi simte... Nu sunt şi ele o parte de întunerec? Încearcă o efortare mare şi le ridică încet, încet, cu o grijă desfăşurată, parcă ar vrea să nu le facă niciun rău... la început nu înţelege nimic... Un fel de ochiuri de lumină nedefinită, care tremură în aer, se coboară, se ridică, se apropie şi se depărtează fără şgomot... şi când ochii ei s'au obişnuit cu ochii tremurători din aer, aceştia încep să se topească şi la un moment dat nu a mai rămas decât aerul, în culoarea umbrelor nehotărâte, cari tremură în odaie... Da, întreaga odaie i-se pare o umbră uriaşă, care l-a înghiţit fiinţa şi când îşi coboară ochii înspre ea şi vrea să se vadă, îi este peste putinţă să se găsească, aşa de mult s'a contopit fiinţa ei cu umbra din odaie. Şi e peste putinţă să se mai regăsească în umbra asta deasă, care s'a întins, a cuprins-o pe nesimţite furându-i fiinţa şi... i-se face frică... I-se par casele nişte morminte rânduite pe străzi. De n'ar fi gămurile prin care să între soarele şi lumina!... şi îşi închipue o casă mare, cu odăi multe, la rând, fără uşi şi fără ferestre, în care s'arătăcit, nici ea nu ştie cum... şi când... şi din care nu mai poate eşi... nemaî găsind nici o scăpare... rătăcind într'o noapte nesfârşită... Simte îndărătul zidurilor în afară, atâta lumină, încât parcă i se însenează mintea... şi o vede mai bine când închide ochii... Când îi deschide, se isbeşte iarăş de întunerecul de nepătruns al casei, în care s'a rătăcit fără scăpare... ale cărei ziduri parcă o apasă.

Simte o greutate grozavă peste plept, care o copleşeşte... Mai mult suspină decât respiră... şi din nou îi e frică... grozav de frică... Trebuie neapărat să aprindă lumina... Trebuie! Isi impune... simte bine că de-ar mai sta câteva minute în întunecare ar înnebuni, întinde mâna încet, sfios o duce la buton. Contactul cu porţelanul rece o impresionează... Trage mâna puţin... Apoi sub un imbold puternic, o duce din nou şi într'o încordare supremă. În timp ce urechile îi văjale şi inima bate să plesnească..., întoarce. Odala s'a făcut albastră. E o lumină aproape ireală... Ameţită, istovită, cade pe perne şi clipeşte nervos de vre-o câteva ori, neputând să se obişnuască deodată cu lumina. Şi ciudat... De când a aprins, liniştea şi singurătatea i se par mai mari, aproape de necomparat cu întunecatul de adineaori. Razele, tablourile, oglinzile, se luminează cu zâmbete misterioase şi moarte...

Unde s'o fi ascuns noaptea? Şi deschizând ochii mari, o caută peste tot... Abia mai găseşte prin colţuri, câte o grămadă mică de întunecare, care a alunecat fără şgomot depe ziduri şi s'a strâns mototol, ghemuită de frica luminii... şi îi vin în minte zilele de vară. Vede o stradă înecată de soare... Vede cum se face umbra din ce în ce mai mică, pe măsură ce soarele se înalţă; cum se strânge, cum se trage din mijlocul străzii câte ziduri, cum o forţă necunoscută o face să se scurteze, să alunece sub zidurile mari, albe, de nepătruns, cari au înghiţit-o în timp ce soarele, singur acum, se plimbă trist pe străzi... Impresia umbrelor din zilele de vară gonite de soare i-o fac acum umbrele nopţii, gonite de lumina pe care ea a aprins-o... A isbatit s'o aprindă, şi ca dupe o sforţare imensă, fiinţa ei oboşită, ar vrea să se odihnească, dar gândurile, ca nişte miragiuri, nu o lasă, o ispitesc şi o înşală. îi fură somnul, sănătatea şi viaţa...

Îi vine în minte: „Am văzut undeva o femeie frumoasă, care seamănă cu dumneata“ şi vrea să se gândească, să-şi precizeze în minte imaginea chipului ei şi îi este peste puţină.

Cu o încordare a întregii fiinţe sare din pat... se opreşte în faţa oglinzii... Îşi ridică mâna să-şi îndrepte o şuviţă de păr... Măneca largă alunecă până la umăr şi braţul răsare alb ca marmora. Privirea se opreşte mirată, pe pielea albă, sub care vinele violii tresar. Parcă acum se vede totăta oară. Parcă nu se ştia atât de albă. Îşi alipeşte fruntea de cristalul îngheţat... ochii văzuţi de aproape par altfel. Prin irisul verde, mici firişoare de aur se încrucşează. Nasul se reliefează, fin, drept, proporţional, cu nările delicate, în timpul respiraţiei cu vibrări de aripi. Genele enorme când se ridică, ating sprincenele uşor încrunţate, ce se prelungesc până la tâmpile. Urechile mici răsar din lumina roşie a părului, ca două cochilii de sticlă, dintr'o mare de aramă.

Cum se priveşte, o dorinţă de a se mângâia singură o cuprinde şi întinde mâinile la imaginea care îi zâmbeste în oglindă dar se trag speriate izbîndu-se de cristalul albastru, ce pare o stavilă ridicată deodată, împotriva dorinţii ei. Parcă se deşteaptă

dintr'un vis obositor, și zămbindu-și cu miță, se întinde din nou pe pat... și nici ea nu știe când a adormit.

.....
 .....

Intrebările doctorului, a doua zi, o plictisesc... o exasperează. Dacă ar putea să-l ceară o doctorie, care să-l adoarmă să-l omoare chiar gândurile astea prea vii, cari au atâta nevoie de odihnă. Dar ce mai poate acum știința lui? O găsește nefolositoare și mică... și se uită cu miță la el... Sunt prieteni vechi, l'a pomenit în casă la el și o iubește ca pe copilul lui...

Intr'un târziu, nici ea nu știe cum, se pomeni întrebându-l:

— „Doctore, cu cine semăn eu?” El nu se miră, obișnuit cu toate capriciile ei de bolnavă, și îi spuse: „Cu un tablou celebru — o femeie frumoasă, cu o halnă de un verde stins, cu părul roșu închis, ce o înfășoară într'o aureolă ciudată, cu chipul întins, cu pleoapele plecate, cu buzele întredeschise, cu mâinile pierdute în aer, dupe un zbor de columbe... O cheamă, așa a numit-o stăpânul ei „Francesca de Rimini”.

Ascultându-l, par'că i s'a ridicat ceva greu dupe suflet. Îi pare bine, că femeia frumoasă pe care o văzuse Nikita eră o pânză numai... Nu se îndoește nici o clipă, că ar putea fi altfel, decât cum îi spusese doctorul.

.....
 .....

Când Nikita veni spre seară, o găsi pe verandă, în chaise-longue, în ochii nedormiți cu o lumină veselă. Îi șopti: „Am ghicit cu cine m'al asemănat”, și îi povesti ceace îi spusese doctorul. El, ca să n'o contrazică, mirat de siguranța convingerii ei, o ascultă zămbind, nepricepând, neputând să'și explice, dece îi prinse mâna slabă și albă și o mângăie încet... simțită ridicându-se din adâncul ființei lui, ceva nou, cald, care s'ar fi revărsat în cuvinte tulburătoare peste sufletul ei... Dar neîndrăsnind să tulbure farmecul tăcerii, cuvintele neînțelese se revărsau în mângăeri abia simțite, pe mâinile slabe și albe.

Iar ea, nevoind să înțeleagă nimic, cu ochii închiși, cu sufletul înecat într'o plăcere imensă... simțită ceva dureros și oluptos în atingerea abia simțită a mâinilor lui bune, senzații depline, cari o amețeau, strecurându-i în întreaga ființă, o toropeală, o oboseală adâncă, o dorință de odihnă și de voluptate cu un amestec de ceva amar și de tristete adâncă. Și fără să'și dea seama, alunecă în brațele lui, cu urechea în dreptul inimei care bateă într'un tumult de valuri, al cărui ecou isbea cochiliă urechii ei, cu întreaga ființă împletită, părând că doarme pentru întâia oară somnul tihnit și liniștit, de care doctorul îi spusese că are atâta nevoie.

SANDA MOVILĂ.

CĂTRE KYPRIS

Slăvită-i gura ta ametoare,
că-i vinul roș ce-mi dăruște pace;
cu cât îl beau mai mult, cu-atât îmi place:
uitarea zace'n drojdiu-otrăvitoare.

Slăvit e părul, tufăriș de soare,
că razele-i mă frig cu mii de ace;
când trupul mi-l cuprinde rug mi-l face
cu limbile-i de foc mistuitoare.

Slăvit e sânu 'ncremenit ca piatra,
turnat din cupa 'n care Cleopatra
bea lacrimi înghețate 'n perle grele.

Slăvită coapsa, urna funerară
ce poartă 'nchisă 'n marmura ei rară
cenușa caldă-a tinereții mele.

MARCEL N. ROMANESCU.

Mă'ntorc din nou trudit și solitar
Și 'n liniștea odăit mă cobor:
Pe sufletu-mi tăcerea lasă iar
Ca 'n seri târzii peste-o fereastră-un stor.
Urechile mi le-a umplut cu vată
Și simt tristețea ei autumnală
Cum a căzut pe mine de odată
Ca peste-un schimnic rasa monahală.

De-acum mă trag în mine neștiut
Ca un cornuț de melc iscoditor
Și 'n sufletu-mi întunecat și mut
Pe funia privirilor cobor
Ca 'ntr'o fântână uitată de demult
Cu vizdurile știrbe și murdare...
... Și 'n locul șoptitoarelor cleștare
Aceași grea tăcere o ascult...

VLADIMIR STREINU.

TEATRUL REGINA MARIA**ȚARINA, comedie în 3 acte**

de Lengyel și Biro

Cu *Țarina*, avem destinderea. Karl-Heinz Martin, „străduinul” (cuvântul e al d-lui Iorga) a plecat, și reacțiunea a venit numai decât. Struna prea fusese întinsă — am revenit curând la o comedie comodă care să corespundă din nou cerințelor de fastuos (pentru ochi) și de glumă (pentru spîlnă).

Dar sămânța a fost aruncată. Nu se poate să nu rodească! Cel care privește mai cu atenție la răsadul cel nou, sunt tocmai aceia care se îngrozește la ideea că firul plantei mult mai prețioase va eși la lumină, chiar din româneasca noastră țărână. Teama e firească: plantele acoperă, entusiaste cu minunata lor fantezie verde, toate uscăturile de pe jos.

Țarina e comedia rusească, alcătuită de doi autori budapeșteni, tradusă în românește, probabil din francezește, și jucată la teatrul cel mai înalțat din București. Destinul eteroclit al „Țarinei” nu ne supără. „Tallun” (tot de Lengyel) e în același situație. Mergem — e evident — cu pași mari spre o internațională literară. Internaționala teatrală nu poate fi constatată decât de acela care nu cunoște din teatru decât biletul de favoare.

Asupra comediei celor doi autori unguri n'avem nimic de spus. Încă o categorie de cetățeni și cetățene sunt aduși și reținuți de priceperea atât de variată a soțiilor Bulandra. O bună parte din timp, e adevărat, am privit mai mult într'un benuar: era un gen mai apropiat de noi decât genul de pe scenă.

Ne pare foarte rău că plesa d-lor Lengyel și Biro — al căror model e înfinit superiorul Sardou — nu are o deosebită valoare teatrală; am putut scrie cu decentă că d-na Sturza-Bulandra, (*Țarina*, a făcut o creațiune, una din cele mai complete și mai curitezoare.

Trebue să menționăm montarea foarte îngrijită, spațiul care a fost creat într-o scenă atât de mică, și mai cu seamă perfectă elasticitate a întregii companii dramatice — care coboară imediat din Strindberg...

F. ADERCA.

ARTA ROMANA

I

Alături de „Salonul de Toamnă”, „Arta Română” își împlinește cu prisosință făgădueliile. Actuala sa expoziție dă măsura unui remarcabil pas făcut înainte spre arta cea mare, cu toate influențele — prea evidente, pe-alcouri — a unora dintre curentele extremiste care formează plastica nouă. În majoritate însă exponanții dela *Ateneu* — mai toți nume cunoscute — dovedesc o așa de sănătoasă continuare rodnică a drumului pe care au pornit, încât dau cu actualele lor lucrări cea mai legitimă satisfacție admiratorilor lor.

În total *Arta Română* își are o atitudine, o direcție, deci o motivare. Ea vine să împlinească pentru vremurile de azi rolul pe care acum zece ani l'a împlinit *Tinerimea Artistică*, și să continue rolul de educator într'un public deprins deja cu arta și avantajul cel mai mare al „*Artii Române*” și a în ascendența continuă până acum a celor mai de frunte membri ai săi, pictorii și sculptorii cari, în marea lor majoritate sunt încă în epoca de căutare a unei forme care să-i reprezinte integral. Căci în afară de dd. *Pallade, Cornescu și Teșanu* cari în ultimii ani ni se arată fixați într'un anume fel de tratament și o anume concepție plastică, toți ceilalți, însuși d. *Stearlade*, pot fi considerați în plină epocă de transformare.

Astfel publicul, urmărind an cu an calea fiecărui artist în spre formarea lui definitivă, dela bun spre perfecțiune, va putea trage mult mai adânc și mai serioase foloase și alături cu cel care-și esută — veșnic nemulțumit — desăvârșirea, va învăța și acela ce e mai greu de văzut, transformările de fond îmbrăcate în același haină, în același formă, în același fel de tratare. Căci diversitatea amețitoare a formelor, pe care le-a introdus în plastică toată droaia curentelor moderne, printr'o prelungă întrebuintare au încetat de a mai fi și o scuză a uniformității și superficialității fondului de expresiune plastică. Vreau să spun că din momentul în care doctrina artistică și-a scos din tribulațiile ultimului veac o sumă de învățăminte noi și le-a fixat definitiv ca principii immutabile, pictorul bazat pe ele trebuie să reinceapă a face operă sănătoasă de construcție și să-și caute drum realizărilor lui nu în descoperirea altor noi idei ci în aprofundarea, în dezvoltarea și perfecționarea acelor deja stabilite.

În înțelegerea acestei grave datorii, *Arta Română* își are poate cel mai de frunte merit al său.

D. Teodorescu-Sion trebuie să fie menționat în primul rând. Venit din Franța, cândva, sub influența brutală a celei mai crâncene revoluții plastice pe care au înregistrat-o veacurile, d-sa a luptat greu până să ajungă la forma de astăzi, așa de pasionată, așa de nouă și totuși așa de înțeleaptă. În oscilațiile sale neconvenite, expozantul dela Arta Română a câștigat însă una din acele tehnici pictoricești pe care nu se întâlnim decât rar. Într'adevăr, rare ori am văzut un penel energic cu o tușă mai viguroasă care să poze mai precis o culoare așa de bine definită și curată, E în pasta d-lui Teodorescu-Sion puritatea din colorația cristalelor șlefuite. Energia desenului și știința aranjamentului completează virtuozitatea lui meșteșugăască, după cum o armonizare dreaptă și plină de vioclune completează sănătoasa lui viziune artistică.

„Fetița cu ochi ver. I” o și vasul cu flori din stânga, îi arată ridicat nu numai deasupra problemelor de stil pictural, dar mai mult, deasupra oricărei investigații artistice și deci trecut în maturitatea stăpânitoare a tuturor tainelor și prin asta creatoare.

D. N. Tonitza ne rezervă o surpriză cu lunecarea sa înspre un nou gen pictoricesc tot așa de rafinat ca și cel din anii trecuți dar desigur mult mai interesant și mult mai grav.

Pe o floare ca pe orice alt motiv, d-sa, din contopii ea voltă a tonurilor locale cu toate repercursiunile luminoase ale atmosferei și ale mediului înconjurător, valori și nuanțe, extrage un ton, să-l zicem *ton mediu* (cuvântul e arbitrar) pe care-l consideră ca ton expresiv al florii sau al motivului său pictural. Așezarea culorii în mase largi și închegate dau principiului toată strălucirea lui. Admițând o armonizare integrală fără artificii, potolind coloratura și, catifelând-o fără a-i distruge frăgezimea, el pastrează tabloului toate meritele de cadru, ducând totodată spre o decorativitate nouă, elegantă și blândă.

Fără a mai judeca rafinamentul coloristic al d-lui Tonitza, ori subtilitatea desenului său delicat și expresiv, calități pe care i le cunoaștem, nu putem încheia aceste rânduri asupra lucrărilor ce a expus, lără a ne exprima via noastră nerăbdare de a i vedea în continuarea realizărilor bazate pe interesanta sa manieră nouă.

D. Camil Ressu, cel atât de laudat și atât de contestat în decursul acestui an pe o chestie care nu merita atâtă importanță, aduce în această expoziție, pe lângă dovada marelui său talent, și dovada covârșitoare a tot atât de marelui sale inegalități. Aceasta spre disperarea bunului său priet n și eminentului cronicar d. N. Tonitza, singurul specialist care a luat parte în discuția interminabilă asupra cortinei dela Teatrul Național. Și ca să găsească ajutor în vederea unei voite concluziuni favorabile, d. N. Tonitza, într'un articol din „Rampa” s'a sprijinit pe singura premiză care-i putea salva. Anume, d-sa a afirmat că judecata asupra cortinei nu se poate face decât în funcție de felul de a lucra al d-lui Ressu, adică dacă e realizată în maniera sa specială sau nu.

Ori premiza era bună — în ori ce caz ar fi fost o scuză — pentru ori ce alt pictor în afară de d. Ressu, căci d. sa nu are o manieră. Ceva mai mult, e imposibil ca un pictor să fie mai lipsit de manieră decât d. sa. Și exemplul cel mai lămuritor e însăși actuala expoziție, în care fiecare din lucrările sale aparține altei maniere. Așa fiind, d. Ressu putea să-și scutească prietenul — singurul apărător cu greutate — de nemulțumirea de a se vedea contrazis de însuși cel care avea nevoie de apărare, și mai ales să renunțe la bravada primejdioasă, pe care a aruncat-o publicului, expunând chiar proiectul cortinii, trucat și estin, fără grupare și nemural, însăfârșit slab din toate punctele de vedere dar incomparabil superior cortinii mai trucată, mai goală mai sarbădă în colorație și mai greșită în desen.

Dar să trecem peste slăbiciunile d-lui Ressu, pentru că toate sânt de lertat unui talent de seama d-sale. Și pentru a nu ne face din cele spuse de d. Tonitză în *Rampa* un nou punct de atac, să-l parafrazăm într'un mod ceva mai larg și să zicem că o lucrare nu se poate judeca decât din punctul de vedere al manierei pe care o reprezintă. În modul acesta nu ne vom mai mira că până și portretele d-lui Ressu se deosebesc între ele ca manieră, și ne vom mărgini să vorbim de fiecare din ele în parte.

Desenul aquarelat „B...” pictural și viguros, plin de expresia unei vieți care vibrează în plin, bănuitoare și perversă, e o lucrare de seamă pe care n-o întrece decât portretul copilășului, aceea minunată simfonie de cenusuri colorate, așa de fin tratat în nedefinite valori succesive, așa de frumos compus și așa de plin de fragedă viață. Mai puțin reușit din pricina colorației aspre și reci portretul d-nei St., e totuși o strălucită dovadă a perfecțiunii de desen la care poate ajunge d. Ressu, când vrea să arate că știe să deseneze. E acolo una din acele realizări de atitudine care au darul de a face din artiști noi-niște clasici, ori câtă pretenție de modernism ar avea ei. Și nu știm dacă talentul d-lui Ressu nu-și va juca această festă într'o bună zi.

VICTOR ION POPA.

A APĂRUT DE

F. ADERCA

IDEI ȘI OAMENI

Editura Alcahey & Calafateanu

Prețul lei 24.—

Estetica d-lui Iorga. — Deși mapondul nostru literar este foarte mic (atât de mic încât ne cunoaștem cu toții, cu rubedenii cu toți) nu cred să se fi aflat încă bine de existența unei reviste *Drum drept* care apare, sub diverse nume, de vre-o 15 ani. Două principii au rămas neclintite în toată această vrednică activitate: tipografia și eu. Vreau să spun că revista s'a tipărit totdeauna la aceeași tipografie și eu am fost, timp de 15 ani, chiar când nu scriam, sever analizat.

Deasemenea nu se știe că adevăratul director al revistei d. Făgețel — Neant cedează din cinci în cinci ani conducerea revistei, d-lui N. Iorga — Creațiune. Cele două principii stabilite mai sus, rămân însă neschimbate.

D. Iorga, care se află actualmente în cei cinci ani de directorat, mă analizează. E adevărat, nu direct pe mine. Ca bun istoric prepoște și izvoarele de a doua mână. Se ocupă adică în Revista Revistelor a numitei reviste de Revista Revistelor, pe care la *Revista Vremii* o scrie d. Camil Petrescu.

Interesant e că d. Iorga se bucură de insultele la care d. Ciomac supune pe primul redactor al unei reviste pline de cuget românesc, revistă pe a cărei copertă însă, alături, cu redactorul „nebun și șarlatan”, rade măgulit și numele d-lui N. Iorga. În definitiv nu poate decât să te bucure faptul că politica a lărgit în chip atât de remarcabil orizontul moralității literare a d-lui Iorga.

Probabil că în aceeași moralitate lierară intră și supărarea cronicarului dela *Drum drept* împotriva colegului său dela *Revista Vremii*, precum că aceasta n'a înfierat cum se cuvine ci a spus doar câteva cuvinte decente asupra unor versuri ale „numitului scriitor român”, apărute în *Sburătorul*. *Numitul* e un cuvânt prea blajin. Putea fi — la urma urmei — chiar *anumitul*, ba și *afurisitul*!...

Trebuie să ne consolăm însă de adversitatea soartei. Ce vreți? Nu pot, în definitiv, avea toți scriitorii români norocul lui Edgar Poe care,

apărând în literatura noastră, să fie pe dată recunoscut de d. N. Iorga în persoana d-lui Vasile Pop.

F. A.

„Miron Grindea”: roman — de *Vasile Savel*... D. I. Al. Brătescu-Voinești a fixat, în literatura noastră, lupta tragică dintre omul înzestrat cu o simțire superioară și mediul: Costache Udrescu ori Pană Trăsnea sunt ființe, pe care inadapabilitatea le prăbușește. Miron Grindea este, deasemenea, unul din acești inadaptabili...

Dominant de o sensibilitate excesivă, își fărâmițează existența într-o luptă inegală.

Romanul prinde să ne intereseze mai mult de unde bănuim înodarea unei intrigi, adică dela capitolul V; restul este o lungă introducere ce ne deplasează interesul pentru celălalt erou; Petruș. Dar, tocmai în partea aceasta de la urmă, autorul se vedește mai puțin original: literatura d-lui Brătescu l-a influențat hotărât; neputându-se ridica deasupra modelului, d-l V. Savel se mărginește de a-l copia, uneori, până și în atitudinea celei mai mărunte... În dosul lui Grindea vedem mereu pe Andrei Rizescu; în familia Silber, bănuim imediat familia lui Andronescu, directorul gimnaziului — numai că aci, cumnata este înlocuită cu... o nepoată; în avocatul Măcărescu, găsim numaidecât pe Berlescu; ș.a.m.d..

Pentru a compune din materia unei nuvele un roman, autorul s'a revârsat într-o serie de amănunte, fără ca — prin aceasta — să ridice valoarea lucrării: sunt amănunte indiferente, cari pot fi, oricând, înlocuite prin oricare altele; amănunte, în cari, de multe ori, suflul eroului n'are înfiptă nici o rădăcină.

Evident influențat de literatura d-lui Brătescu-Voinești, cartea d-lui V. Savel nu se ridică prin nimic la înălțimea modelului său; dimpotrivă, pierde prin neconcisiunea stilului și, în genere, prin lipsa de nșușiri pur literare.

M. S.

EDITORA „ANCORA“ ALCALAY & CALAFATEANU

BUCUREȘTI — No. 4, STRADA SMÂRDAN No. 4

A APARUT:

DOMNUL DEPUTAT

**ROMAN ISTORIC ȘI DE MORAVURI, CU EPISOADE
DIN SÂNGEROASA EPOCĂ A RĂSCOALEI
PLUGARILOR (1907)**

de **V. DEMETRIUS**

**AUTORUL CUNOSCUTELOR ROMANE: ORAȘUL BUCURIEI,
DOMNUL COLONEL, TINEREȚEA CASANDREI
ȘI PĂCATUL RABINULUI**

Deputatul și moșierul Marin Voiculescu la me-
dic. — Indurerat și îndrăgostit. — Antisemitism
în Moldova. — Inceputurile rasvrătirii țărănești. —
Intinderea și grozăvia răscoalei. — Aleșii națiu-
nii la Caffé Chantant. — O răsbunare fioroasă. —
Poreclita „Pițigoiul“, de 16 ani. — Ciocniri între
armată și răsculați. — Sdrobirea fără milă a
revoluției. — Voiculescu părăsit de nevastă. —
Urmărirea presupușilor „Instigatori“. — Nuntă,
afaceri și amor. — Liniște de cimitir, la țară.

LEI 20.—

De vânzare la toate librăriile din capitală și provincie

CENTRALA „MISSIR”

SOCIETATE ANONIMĂ CAPITAL LEI 50.000.000

• 41, STRADA LIPSCANI, 41 •

Sucursale: BUCUREȘTI — Str. Lipscani, 22 și Căminul Victoriei, 110

In țară: Ploești, Buzău, Galați, Brăila, Focșani, Constanța,
 Temișoara, Brașov, Cluj, Cernăuți, Chișinău, Oradea-Mare,
 Arad, Târgul-Mureș, Râmnicul-Sărat, Pitești, Craiova,
 Turnu-Severin, Târgoviște, Botoșani.

Cel mai bine asortat cu ultimele noutăți pentru sezon

Atelier de Croitorie de primul rang pentru Dama și Domni

◆◆◆ Prețuri mai eficiente ca oriunde ◆◆◆

S'a deschis Centrala

MARILOR MAGAZINE

La PALATUL NOUTĂȚILOR

STRADA PARIS, No. 10

Sucursale: Oradea-Mare, Lugoj

MATĂSURI : LENA-

JURI : PĂNZETURI

ARTICOLE de MARIA]

: GALANTERIE :

Mare Raion de

FURNITURI de MODE

INCĂLȚĂMINTE, etc.

Prețurile excepționale

: Gustajii delicioasele :

produse ale

BONBONERIEI : :

: : RENAISSANCE

care se găsesc în detaliu la

COFETĂRIA RENAISSANCE

STRADA PARIS, 10

și la toate sucursalele

MISSIR

DIN ȚARĂ

— En Gros la Fabrica —

STR. POPA-TATU, 45